

nok kunne have tålt en stramning. Hvis man herefter går over til at diskutere den anvendte metode, kan der sættes et spørgsmålstegn ved forsvarligheden af den diplomatiske metodes anvendelighed på denne periode. Flere steder er Bullen inde på den rolle, pressen spillede som forum for debat, og under gennemgangen af affæren omkring Tahiti kommer han ind på den folkelige opinions stilling og betydning, ligesom der også redegøres for de problemer, hensynet til parlamenterne i de to lande spillede. Kommer Bullen således ind på andre faktorer end de rent udenrigsministerielle, kan det dog næppe skjules, at en mere politologisk fremgangsmåde ville have uddybet visse af de her nævnte problemer og deres betydning – hvilket i den sidste ende leder en hen til den tanke, at tiden efter 1815 i kraft af følgerne af liberalismen, borgerskabets fremmarch som politisk faktor, nationalismen og pressens fremvækst m.v. i stigende grad gør anvendelsen af den diplomatiske metode diskutabel. Begge de to her nævnte værker beskæftiger sig med faktorer som de ovenfor nævnte, og i begge tilfælde, mest dog hos Ingle, ville en større metodebevissthed have virket afklarende, idet den diplomatiske metode i sin klassiske form kræver et begrænset antal aktører, en vis overensstemmelse i henseende til styreform, baggrund hos diplomaterne for at kunne give en tilfredsstillende forklaring af et hændelsesforløb. Disse ting gør sig kun med stedse svækket styrke gældende i tiden fra 1815 og frem, idet flere aktører og en større diversitet i det internationale system begynder at manifestere sig.

En anden ting, som træder frem hos Bullen, er som nævnt hans, desværre ikke særligt dydbørende, redegørelse for de forskellige opfattelser af udenrigspolitik, som gjorde sig gældende i engelske holdninger over for Frankrig perioden igennem: de Fox-inspirerede whiggers syn på udenrigspolitik, som et begreb, hvor lighed i styreform betingede lighed i interesser og så Palmerston-fløjens (d.v.s. Canningitterne fra Tory-partiet, som var vændret over til whiggerne) syn på udenrigspolitik som en allieren sig med den eller de magter, man i en given situation måtte have interessefællesskab med. En helt tredje synsvinkel, som Bullen ikke gør opmærksom på, er udenrigspolitik som duel mellem to personer, en duel, som i dette tilfælde nærmest isolerede Frankrig, og som gjorde Guizots indenrigspolitiske stilling diskutabel, i og med at mange så hans støtte til højrefløjen i spansk politik som værende i strid med de politiske idealer, som retteligen burde dominere fransk politik efter revolutionen i 1830.

Mens der således kan rejses visse indvendinger mod den anvendte metode, må det dog samtidig fastholdes, at Bullen får sandsynliggjort sin tese om engelsk Frankrigspolitik i denne periode, og at hans opdeling af perioden virker overbevisende. Blot må det undre, at perioden 1841–1846, hvor Aberdeen opretholder et positivt forhold til Frankrig (uden af den grund at forsømme de øvrige europæiske stater), skal kaldes »entente cordiale«. Den mest »hjertelige« del af perioden må siges at være første halvdel af trediverne, hvor whiggerne var ved magten og betragtede Frankrig og engelsk Frankrigspolitik i et rosenrødt skær, en synsmåde, som desuden befordredes af traktaten i Unkiar Skelessi og den deraf følgende mistæksomhed over for Rusland.

Begge bøger er udstyret med udførlige noter og en omfangsrig bibliografi; blot savner man hos Ingle en fortegnelse over anvendt utrykt materiale. *Peter Hertel Rasmussen*

Det danske Socialdemokratis Gimle-Kongres 1876. Udgivet og kommenteret af *Hans-Norbert Lahme*. Odense Universitetsforlag 1976. XVIII+43 s. Kr. 25,00.

I dagene 6.–8. juni 1876 afholdt det socialdemokratiske arbejderparti sin første partikongres på forlystelsesetablisementet »Gimle« på Frederiksberg. Kongressens vigtige mødereferater har hidtil kun været tilgængelige i partiorganet »Social-Demokraten«, og det har derfor været forbundet med besvær at arbejde med dem. Dette har fået H.-N.

Lahme til at udgive en bog hvori kongresreferaterne er gengivet, kommenteret og via en indledning sat ind i en historisk sammenhæng. Ud over kongressens mødereferater (her til hører foruden kongresdiskussionen også udkast til love og program samt de vedtagne love og »Gimle-programmet«) har H.-N. Lahme aftrykt Social-Demokratens artikler med praktiske oplysninger om kongressen og de til kongressen indsendte forslag. Endvidere har H.-N. Lahme medtaget Pios berømte artikel »Kongressens udfald«. Den egentlige kongresindbydelse, som findes i »Social-Demokraten« d. 30. april, i hvilken kongressens formål præsenteres, er derimod ikke taget med.

Udgivelsen prætenderer at være komplet, men den har dog en kedelig mangel, idet den i »Social-Demokraten« (10. juni 1876) opstillede oversigt »Den nye Bestyrelse« med afstemningsresultater fra valg af formand, viceformand, kasserer m.v. ikke er medtaget. Denne oversigt må helt klart høre til kilderne omkring kongressens vedtagelse og dermed til protokollen. Derimod kan det diskuteres hvor man skal lægge grænsen for at en kildeudgivelse er fuldstændig repræsentativ. Udgivelsen kan suppleres med kilder, som dels belyser selve kongressen og dens vedtagelser og som dels dokumenterer mødereferaternes i forvejen høje kildeværdi.

Uden at kritisere Lahme for yderligere fundamentale mangler mener jeg personligt, at udgivelsen kunne have været suppleret med den eneste og meget vigtige kommentar til det vedtagne partiprogram. Kommentaren findes usigneret i »Social-Demokraten« d. 23. juni under titlen »To Kritikere II«, »Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning«. Kommentaren er formodentlig Pios udlægning af partiprogrammet og indeholder centrale oplysninger om bl. a. partiets statsopfattelse, overgang til socialismen, jordprogram m.m.

Kongresreferaternes høje kildeværdi er der, som Lahme fremhæver, ikke grund til at betvivle alene af den grund, at indsigelser mod referatet ikke fremkom. En undtagelse er dog Hørdums rettelse til referatet (jvf. S-D d. 11. juni), en indsigelse som Lahme burde have haft med. Selv Socialdemokratisk Samfund, som udgjorde oppositionen på kongressen, godkendte »sin repræsentants optræden«, jvf. S-D d. 20. juni. Til belysning af Pios noget overraskende reaktion i artiklen »Kongressens udfald« kunne referatet af den nye bestyrelses møde (S-D 14. juni) være medtaget og endelig som et kuriosum kunne referatet af et møde i Smede- og Maskinarbejdernes Fagforening (S-D 24. juni) være taget med. Af dette referat får man et indtryk af Pios enorme popularitet og en stærk utilfredshed med oppositionens optræden på kongressen. Utilfredsheden manifesteredes i en resolution, som udtrykte stærk misbilligelse af Bjørnstrup (Soc. Samfund) og »Social-Demokraten«s journalist »bjørnbakkeren« Anton Mundberg. De to blev direkte beskyldt for at have spildt kongressens tid.

Udgivelsen er forsynet med en oplysende indledning på 18 sider. Heri redegøres der for baggrunden for de af kongressen behandlede problemer nemlig organisationsspørgsmålet, d.v.s. hvorvidt den faglige og politiske virksomhed skulle videreføres i en enhedsorganisation eller om den skulle adskilles, samt partiets ledelsesform og endelig vedtagelsen af et program. De to første spørgsmål optog 5 ud af kongressens 6 møder. Med stor majoritet bibeholdt kongressens delegerede, hvis flertal var fagforeningsformænd, enhedsorganisationen. Derimod blev Pios udkast til love, særlig paragraf 7 som angik partiets ledelsesform ændret på trods af Pios åbenlyse modvilje. Hvor Pio blot havde ønsket sig et kontrolråd på 9 medlemmer til at varetage opsyn af formand og kasserer vedtog kongressen at erstatte dette råd med en bestyrelse, som ikke blot kontrollerede formanden, men også havde indflydelse på partiets aktiviteter.

I indledningen savnes nogle steder en mere nuanceret og dybtgående vurdering af udviklingen frem til kongressen f. eks. belyst ud fra den nyeste forskning. Jeg tænker her på Pio og Geleffs opgør med den lassalleanske fløj, udformningen af dele af programmet og vurderingen af enkelte personer.

Afsluttende må det fremhæves, at Lahme i indledningen (s. IX) fremkommer med en meget vigtig oplysning. Det drejer sig om Socialdemokratisk Samfunds program af 1. september 1875. Dette program er kun trykt i organisationens organ »Samfundet« (1. årg. nr. 7). Ærgerligt at dette næsten totalt ukendte program ikke er medtaget i udgivelsen. Det er endnu mere utilgængeligt end Gimle-kongressens mødereferater. *Henning Grelle*

NYESTE TID

Wirtschaft und Gesellschaft im vorrevolutionären Russland. Hrsgg. v. Dietrich Geyer. Neue wissenschaftliche Bibliothek 71. Geschichte. Köln, Kiepenheuer & Witsch, 1975. 412 s. DM 32,-.

Denne fremragende vesttyske serie, som for histories vedkommende redigeres af Hans-Ulrich Wehler, har hermed fået sit første bind viet russisk historie, som skal indgå i en række planlagte bind, der alle vil belyse sammenhængen mellem økonomisk udvikling og social forandring i forskellige lande. Udvalget af bidrag til det foreliggende bind er foretaget med henblik på at råde bod på to problemer, der forhindrer vestlige historikere i på kvalificeret grundlag at stifte bekendtskab med russisk historie: sprogbarrieren og den stærke specialisering. Således er en tredjedel af bidragene oversættelser af sovjetiske arbejder.

Udgifveren, Dietrich Geyer, der også selv er blandt bidragsyderne, gør i indledningen opmærksom på, at historiske sammenligninger m.h.t. det zaristiske Rusland længe overvejende beskæftigede sig med ånds- og magthistorie, mens sociale og økonomiske forhold langt sjældnere blev berørt. Resultatet blev en »model«, der stillede Rusland og Europa op som modsatrettede og i realiteten usammenlignelige størrelser. Et andet resultat blev en opfattelse af bolsjevismen og sovjetsystemet som kvintessensen af den russiske historie, en forlængelse af »det orientalske despoti« (Karl Wittfogel) til den moderne sovjetiske totalitarisme, eller nymarxistiske klicheer om »de nye zarer«. Over for dette har i nyere tid forskere som Alexander Gerschenkron og Barrington Moore Jr. præsenteret bredt anlagte, men differentierede synteser på grundlag af økonomisk-historiske og socialhistoriske studier.

Det, der præger mange af bidragene, er historikernes bagudrettede prognoser, dvs. den moderne U-landsproblematik ført tilbage på det førrevolutionære Rusland. Man er optaget af at indordne den russiske udvikling i hele den moderne verdens udviklingsproces siden den industrielle revolution. Bogens første del indeholder bidrag til belysning af det sociale og økonomiske system i perioden før livegenskabets afskaffelse i 1861; anden dels temaer er agrarspørgsmålet og industrialiseringen i perioden mellem 1861 og Den I Verdenskrig; og tredje del behandler endelig aspekter af den sociale revolution i samme tidsrum. Værket afsluttes med en tematisk opdelt bibliografi på over 300 numre samt et sag- og personregister.

Der er altid ting, der kan diskuteres i et sådant udvalg, og man kan savne bidrag fra forskellige forskere, men via bibliografien kan man jo blot selv gå videre. Det foreliggende udvalg udgør i alle fald en stimulerende indgang til sådanne videregående studier.

Bent Jensen

B. N. Ponomarjov m. fl.: Sovjetunionens Kommunistiske Partis historie. 1. Perioden frem til 1936. København, Forlaget Tiden, 1977. 197 s. Kr. 50.00.

Moskva-loyale kommunister har altid haft behov for at være velorienteret om udviklingen i det sovjetiske kommunistiske parti. I tidligere tider kunne det i bogstaveligste for-